

Małgorzata Dziubak¹, Marek Motyka²

¹Pracownia Podstaw Opieki Położniczej, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, *Collegium Medicum*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

²Zakład Psychologii Zdrowia, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, *Collegium Medicum*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Motywy wyboru zawodu pielęgniarki i ich uwarunkowania – badania studentów kierunku pielęgniarstwa *Collegium Medicum* Uniwersytetu Jagiellońskiego

Motivation behind the choice of nursing as a profession and its determinants – research among students of nursing at the Medical College of the Jagiellonian University

STRESZCZENIE

Wstęp. Ze względu na wysokie oczekiwania społeczeństwa wobec osób wykonujących zawód pielęgniarki, dużego znaczenia nabiera motywacja kierująca kandydatów do tego zawodu.

Cel. Celem badań była charakterystyka motywów decydujących o wyborze zawodu pielęgniarki u osób podejmujących kształcenie w tym zawodzie oraz analiza ich nastawienia prospołecznego i posiadanego wizerunku zawodowego pielęgniarki, mogących wpływać na ten wybór.

Material i metody. Badania przeprowadzono wśród 92 studentów pierwszego roku studiów pielęgniarstwa pierwszego stopnia Wydziału Nauk o Zdrowiu *Collegium Medicum* Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Metodą wykorzystaną w pracy był sondaż diagnostyczny, a narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety opracowany dla potrzeb badań.

Wyniki. W badanej grupie dominowały egzocentryczne motywy wyboru zawodu (typowo prospołeczne), choć towarzyszyły im także motywy endocentryczne i motywy egocentryczne. Stwierdzono pozytywną, istotną statystycznie, korelację pomiędzy ogólną orientacją prospołeczną badanych studentów a prospołecznym charakterem motywów wyboru zawodu pielęgniarki. Stwierdzono także negatywną, istotną statystycznie korelację między negatywnymi opiniami badanych o zawodzie pielęgniarki a prospołecznymi motywami wyboru zawodu pielęgniarki.

Wnioski. Motywacja wyboru zawodu pielęgniarki ma charakter motywacji mieszanej, przy czym motywacja prospołeczna przeważa nad motywacją egocentryczną. Wyższy poziom motywacji prospołecznej wyboru zawodu pielęgniarki wykazują ci studenci, których ogólna postawa ukierunkowana jest na dobro społeczne oraz ci, którzy korzystniej oceniają wizerunek zawodowy pielęgniarki. Prospołeczna motywacja powinna być monitorowana i stymulowana podczas studiów pielęgniarstwa.

Problemy Pielęgniarstwa 2013; 21 (3): 281–289

Słowa kluczowe: pielęgniarstwo, wybór zawodu, motywacja prospołeczna, studenci

ABSTRACT

Introduction. Due to the high expectations of the public towards nurses, it is important to know what the motivation is that drives candidates to choose this profession.

Aim of the study. The aim of this study was to characterize the factors determining the choice of nursing as a profession among individuals who undertake this type of training, and to analyse pro-social attitudes and perceived professional image of nurses, which may influence this choice.

Adres do korespondencji: mgr Małgorzata Dziubak, Pracownia Podstaw Opieki Położniczej, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, *Collegium Medicum*, Uniwersytet Jagielloński, ul. Zamojskiego 58, 30–523 Kraków, tel.: 12 656 37 27, fax: 12 656 37 27, kom.: 609 708 335, e-mail: m.dziubak@uj.edu.pl

Praca finansowana ze środków własnych autorów.

Material and methods. The study was conducted among 92 first-year students of the first-degree nursing course of the Faculty of Health Sciences at the Jagiellonian University Medical College in Krakow. The survey was completed by means of the diagnostic survey method, the research tool being an original questionnaire developed for the study.

Results. Exocentric motivation (typically pro-social) to choose nursing as a profession dominated in the study group, although it was accompanied by endocentric and egocentric motivation. There was a statistically significant, positive correlation between the general pro-social orientation of the students and motivation to choose the nursing profession. There was also a negative and statistically significant correlation between the respondents' negative opinions about the nursing profession and pro-social motivation to choose it.

Conclusions. The motivation to choose nursing as a profession is predominantly of mixed character, however, the pro-social motivation prevails over the self-centered one. Higher levels of pro-social motivation occurred among those students whose general attitude is focused on social welfare and those who perceived the professional image of nurses as positive. Pro-social motivation should be monitored and stimulated during the course of study.

Nursing Topics 2013; 21 (3): 281–289

Key words: nursing, choice of profession, pro-social motivation, students

Wstęp

Spółeczeństwo stawia wysokie wymagania osobom wykonującym zawód pielęgniarki, co wynika ze znaczenia przypisywanego zdrowiu i życiu. Wymagania te dotyczą zarówno wysokiego poziomu świadczonych usług, jak i strony etycznej wykonywania czynności zawodowych [1]. Wysokiemu standardowi pielęgowania powinien towarzyszyć humanizm, uznający życie człowieka za wartość najwyższą, co wiąże się z poszanowaniem jego godności osobistej, praw i autonomii, także wtedy, gdy jest on chory i cierpiący [2].

W kontekście wysokich oczekiwań społecznych wobec zawodu pielęgniarki, niezwykle ważna jest właściwa motywacja kierująca kandydatami do wyboru tego zawodu, a także jej pozytywne przeobrażenia w trakcie procesu przygotowania zawodowego. Umiejętne zespolenie motywów osobistych z motywami społecznymi, tak aby osobiste potrzeby harmonijnie współgrały z wymaganiami społecznymi, wydaje się tu być bardzo istotne [3, 4].

Ze względu na znaczenie funkcji społecznej zawodu pielęgniarki oraz jego cel jakim jest ochrona ludzkiego życia i zdrowia motywacja wyboru tego zawodu powinna mieć charakter motywacji prospołecznej [5, 6].

Wyróżnia się dwa typy motywacji prospołecznej: egzocentryczną i endocentryczną [7–10]. Istotą motywacji egzocentrycznej jest dążenie do uzyskania pozytywnych zmian dla drugiego człowieka. Osoba motywowana egzocentrycznie pomaga bezinteresownie, koncentrując się na potrzebach i uczuciach człowieka potrzebującego pomocy, ponieważ drugi człowiek stanowi dla niej wartość autoteliczną. Istotą motywacji endocentrycznej jest świadczenie pomocy innym, ale przez pryzmat kształtowania korzystnego wizerunku własnej osoby, co wynika z zinternalizowanych norm społecznych i moralnych, nakazujących bezinteresowne działanie na rzecz innych [8–11].

Zachowania prospołeczne mogą dochodzić do skutku także wtedy, gdy ugruntowane są motywacją egocentryczną, czyli motywacją skłaniającą do działań na rzecz innych w celu uzyskania korzyści własnych. Motywy egocentryczne nie są jednak motywami prospołecznymi, gdyż osobę motywowaną egocentrycznie cechuje niski stopień zainteresowania drugim człowiekiem [7]. Pełni on dla niej jedynie funkcję instrumentalną [8].

W praktyce jest mało prawdopodobne, aby wymienione motywacje występowały w czystej postaci. Zwykle działania ludzi motywowane są częściowo prospołecznie, a częściowo egocentrycznie [11]. Wśród osób, które wybrały pielęgniarstwo jako swoją drogę życiową najczęściej wskazywanym świadomym motywem tego wyboru jest altruizm. Odpowiada to roli zawodowej pielęgniarki, gdyż pielęgniarstwo to zawód o charakterze opiekuńczym, którego specyfika jest silnie związana z powołaniem. Aby sprostać zadaniom zawodowym, pielęgniarka powinna mieć także zamiłowanie do swojej pracy i głębokie przeświadczenie, że wykonywany zawód jest tym najważniejszym [5, 12, 13].

Zapewnienie troskliwej opieki pielęgniarskiej ma duże znaczenie społeczne, dlatego wybór pielęgniarstwa jako zawodu wymaga dojrzałej decyzji, wspartej pozytywną motywacją tego wyboru [2]. Prospołeczny charakter motywacji osób wybierających pielęgniarstwo, wpływać będzie na wzrost pożądanych postaw i zakres ich identyfikacji z wybranym zawodem.

Cel

Podstawowym celem badań podjętych w ramach niniejszej pracy była charakterystyka motywów decydujących o wyborze zawodu pielęgniarki u osób podejmujących kształcenie w tym zawodzie oraz analiza wybranych czynników mogących determinować ten wybór, takich jak: nastawienie prospołeczne i postrzeganie wizerunku zawodowego pielęgniarki.

Materiał i metoda

Badania przeprowadzono wśród studentów pierwszego roku studiów pielęgniarstwa pierwszego stopnia Wydziału Nauk o Zdrowiu *Collegium Medicum* Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w okresie od kwietnia do maja 2012 roku. Na prowadzenie badań uzyskano pozytywną opinię Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego nr KBET/181/B/2012. Badaniem objęto 92 osoby (95,7% kobiet i 4,3% mężczyzn) [z uwagi na udział w badaniu tylko czterech mężczyzn, w pracy użyto sformułowania „pielęgniarka” niezależnie od płci], które wyraziły zgodę na udział w badaniu, co stanowiło 71,3% badanego rocznika. Badane osoby były w wieku 19–28 lat. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci w wieku 20 lat (76,1%), następnie w wieku 21 lat (13,0%). W mieście powyżej 100 tys. mieszkańców mieszkało 17,4% badanych, w mieście poniżej 100 tys. 44,6%, a 38,0% na wsi.

Metodę wykorzystaną w pracy stanowił sondaż diagnostyczny. Narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety opracowany specjalnie dla potrzeb badań obejmujący, oprócz pytań dotyczących danych socjodemograficznych, dwa pytania otwarte i cztery pytania zamknięte.

Pierwsze pytanie otwarte zawierało prośbę o podzielenie się myślami, jakie towarzyszyły badanym studentom, gdy dowiedzieli się o przyjęciu na studia pielęgniarstwa. Drugie pytanie brzmiało: „Z czym kojarzy się Pani/Panu praca pielęgniarstwa? Jak postępuje, jak się zachowuje? Jakimi słowami można najlepiej określić i opisać pracę pielęgniarstwa?” i miało na celu poznanie postrzegania zawodu pielęgniarstwa przez badanych.

Wśród pytań zamkniętych, pierwsze (tzw. Skala Motywacji Wyboru Zawodu) oceniało charakter motywacji wyboru pielęgniarstwa, natomiast drugie (tzw. Skala Orientacji Prospołecznej) — ogólne nastawienie prospołeczne respondentów. Trzecie pytanie to lista 20 cech osobowościowych sprzyjających dobremu funkcjonowaniu w zawodzie pielęgniarstwa, z której respondent wskazywał te cechy, które dostrzegał u siebie. W czwartym pytaniu zamkniętym respondent był proszony o ustosunkowanie się (zgadzam się, nie mam zdania, nie zgadzam się) do przedstawionych dziesięciu negatywnych opinii na temat zawodu pielęgniarstwa.

Skonstruowana Skala Motywacji Wyboru Zawodu zawierała 17 motywów wyboru zawodu pielęgniarstwa. Przy każdym z nich respondenci na 4-punktowej skali wskazywali stopień, w jakim wybrany motyw decydował o ich wyborze: bardzo duży — 4, duży — 3, niewielki — 2, bez znaczenia — 1. Na podstawie literatury [7, 8, 10] wyróżniono motywy prospołeczne (w tym egocentryczne i endocentryczne) oraz

motywy egocentryczne wyboru zawodu pielęgniarstwa. Charakter motywów prospołecznych wyznaczony był oczekiwaniem wzmocnień wewnętrznych wynikających albo z potwierdzenia poczucia własnej wartości (motywy endocentryczne), albo płynących ze świadomości poprawy sytuacji innej osoby (motywy egocentryczne). Motywacja egocentryczna wyznaczona była oczekiwaniem wzmocnień zewnętrznych, których źródłem jest własna korzyść.

Opracowana na podstawie literatury [8–11] Skala Orientacji Prospołecznej zawierała pięć opinii na temat słuszności podporządkowania własnych potrzeb potrzebom innym ludzi. Respondent wyrażał swój pogląd, w jakim stopniu zgadza się z tymi opiniami, na 4-punktowej skali: bardzo dużym — 4, dużym — 3, niewielkim — 2, bez znaczenia — 1. W ten sposób określono akceptowane przez niego zasady postępowania: egocentryczne (należy kierować się przede wszystkim dobrem innych ludzi), endocentryczne (należy podporządkować własne potrzeby innym ze względu na obowiązujące normy społeczne) i egocentryczne (należy kierować się przede wszystkim dobrem własnym).

Na podstawie uzyskanego materiału empirycznego dokonano obliczeń statystycznych w programie Statistica 8,0 PL. Do analizy statystycznej zastosowano testy statystyczne dobrane odpowiednio do analizowanych zmiennych: test U Manna-Whitneya oraz współczynniki korelacji tau-Kendalla, gamma Kruskala i R Spearmana. Różnice istotne statystycznie przyjmowano na poziomie $\alpha = 0,05$; podane przedziały ufności odnoszą się do 95% opisywanego zbioru.

Wyniki

Średnia częstość występowania poszczególnych rodzajów motywacji wyboru zawodu pielęgniarstwa w badanej grupie wynosiła: egocentryczna — 66,4%, endocentryczna — 32,1% i egocentryczna — 49,4% (tab. 1). Wynik ten wskazuje na mieszany charakter motywacji wyboru studiów pielęgniarstwa, z wyraźną przewagą motywów prospołecznych skierowanych na dobro drugiego człowieka.

Wykazano ponadto istotną statystycznie dodatnią korelację między poszczególnymi rodzajami motywacji wyboru studiów pielęgniarstwa. Najsilniej korelowały ze sobą podskale wyrażające motywy egocentryczne i endocentryczne, co zdaje się wskazywać na egocentryczny element decyzji kierujących się głównie normami i standardami, w miejsce personalnie postrzeganego dobra drugiej osoby. Najsłabsza korelacja wystąpiła pomiędzy podskalami wyrażającymi motywy egocentryczne i egocentryczne. Analizę korelacji przedstawiono w tabeli 2.

Dalsza analiza materiału empirycznego miała na celu zbadanie wpływu nastawienia prospołecznego

Tabela 1. Parametry statystyczne dla podskal reprezentujących motywę wyboru zawodu pielęgniarki

Table 1. Statistical parameters for subscales representing motivation to choose nursing as a profession

Motywy wyboru zawodu pielęgniarki	N	Średnia	Ufność		SD
			-95%	+95%	
Egocentryczne	92	66,4%	63,2%	69,6%	15,4%
Egocentryczne	92	49,4%	46,3%	52,4%	14,9%
Endocentryczne	92	32,1%	27,2%	37,0%	23,6%

N — liczba respondentów; SD (standard deviation) — odchylenie standardowe; procenty nie sumują się do stu, ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Tabela 2. Analiza korelacji między podskalami mierzącymi motywę wyboru studiów pielęgniarskich

Table 2. Analysis of correlation between subscales measuring motivation to choose a nursing university course

Podskale mierzące motywę wyboru studiów pielęgniarskich	Współczynniki korelacji R Spearmana, gamma Kruskala i tau-Kendalla								
	R	t(N-2)	p	Gamma	Z	P	Tau	Z	p
Egocentryczne	0,565	6,500	0,000	0,513	6,206	0,000	0,440	6,206	0,000
Endocentryczne									
Egocentryczne	0,403	4,183	0,000	0,378	4,451	0,000	0,315	4,451	0,000
Endocentryczne									
Egocentryczne	0,260	2,558	0,012	0,207	2,646	0,008	0,187	2,646	0,008
Egocentryczne									

respondentów (orientacja prospołeczna) na charakter motywów wyboru pielęgniarstwa. Przeprowadzona analiza korelacji między skalą dotyczącą postępowania w sytuacji wyboru między dobrem własnym a dobrem innych ludzi oraz podskalami mierzącymi motywę decydujące o wyborze studiów pielęgniarskich wykazała, że egocentryczne zasady postępowania respondentów w sytuacji wyboru między dobrem własnym a dobrem innych ludzi są dodatnio i w sposób istotny statystycznie skorelowane z egocentrycznymi motywami wyboru studiów pielęgniarskich. Z kolei egocentryczne zasady postępowania badanych w sytuacji wyboru między dobrem własnym a dobrem innych są dodatnio i w sposób istotny statystycznie skorelowane z endocentrycznymi i egocentrycznymi motywami wyboru pielęgniarstwa. Oznacza to, że ogólna orientacja na kierowanie się w życiu dobrem innych ze względu na wartości pozaosobiste (orientacja prospołeczna) lub odwrotnie — na kierowanie się korzyścią własną, znajduje wyraźne powiązanie z motywacją determinującą wybór zawodu pielęgniarki. W tabeli 3 przedstawiono wyniki przeprowadzonej analizy korelacji.

W przeprowadzonych badaniach respondenci byli poproszeni o dokonanie samooceny i wybranie z podanych cech osobowości pożądaných w odgrywaniu roli zawodowej pielęgniarki, tych cech, które

postrzegali u siebie. Liczbę wyborów ograniczono do pięciu. Respondent być może posiadał wszystkie podane cechy, ale celem badań było wybranie tych, co do których posiadania respondent był najbardziej przekonany o ich występowaniu na obecnym etapie studiów. Wyniki ilustruje rycina 1. Na szczególną uwagę zasługuje tu wysoka pozycja cechy jaką jest odpowiedzialność. Przypuszczalnie jest to cecha spostrzegana jako najbardziej wymagana w zawodzie pielęgniarki i w sposób świadomy rozwijana przez osoby starające się z nim identyfikować.

Wśród czynników mogących wpływać na motywację wyboru zawodu pielęgniarki analizowano również postrzeganie przez studentów społecznego wizerunku zawodu pielęgniarki.

W tabeli 4 przedstawiono wyniki analizy statystycznej zależności między natężeniem negatywnych opinii o zawodzie pielęgniarki (sumaryczna wartość obliczona na podstawie uzyskanych odpowiedzi dotyczących wszystkich wymienionych negatywnych opinii) a natężeniem egocentrycznych, endocentrycznych i egocentrycznych motywów wyboru studiów pielęgniarskich.

Prezentowane w tabeli 4 dane wskazują na występowanie ujemnej i statystycznie istotnej korelacji pomiędzy natężeniem negatywnych opinii o zawodzie pielęgniarki a nasileniem egocentrycznych motywów

Tabela 3. Analiza korelacji między skalą mierzącą postępowanie w sytuacji wyboru między dobrem własnym a dobrem innych ludzi i podskalami mierzącymi motywację wyboru studiów pielęgniarstwa**Table 3.** Analysis of correlation between the scale measuring conduct when confronted with a choice between own good and other people's good and the subscales measuring motivation to choose nursing as a profession

Skala mierząca:	Współczynniki korelacji R Spearmana, gamma Kruskala i tau-Kendalla								
	R	t(N-2)	p	Gamma	Z	p	Tau	Z	p
a) opinie na temat postępowania w sytuacji wyboru między dobrem własnym a dobrem innych ludzi									
b) motywacje wyboru pielęgniarstwa									
a) egocentryczne	0,421	4,404	0,000	0,430	4,951	0,000	0,351	4,951	0,000
b) egocentryczne									
a) egocentryczne	0,068	0,642	0,522	0,071	0,757	0,449	0,054	0,757	0,449
b) endocentryczne									
a) egocentryczne	0,090	0,859	0,393	0,084	0,972	0,331	0,069	0,972	0,331
b) egocentryczne									
a) endocentryczne	-0,075	-0,715	0,476	-0,081	-0,854	0,393	-0,060	-0,854	0,393
b) egocentryczne									
a) endocentryczne	0,091	0,871	0,386	0,110	1,078	0,281	0,076	1,078	0,281
b) endocentryczne									
a) endocentryczne	0,193	1,864	0,066	0,203	2,198	0,028	0,156	2,198	0,028
b) egocentryczne									
a) egocentryczne	-0,197	-1,910	0,059	-0,203	-2,283	0,022	-0,162	-2,283	0,022
b) egocentryczne									
a) egocentryczne	0,274	2,701	0,008	0,300	3,197	0,001	0,226	3,197	0,001
b) endocentryczne									
a) egocentryczne	0,350	3,540	0,001	0,316	3,648	0,000	0,258	3,648	0,000
b) egocentryczne									

wyboru zawodu pielęgniarstwa. Im silniejsza prospołeczna motywacja podjęcia tego zawodu, tym bardziej pozytywny obraz zawodu pielęgniarstwa i jego wymagań.

W wyniku analizy uzyskanych odpowiedzi na pytania, których udzieliło 94,6% respondentów: „Z czym kojarzy się Pani/Panu praca pielęgniarstwa? Jak postępuje, jak się zachowuje? Jakimi słowami można najlepiej określić i opisać pracę pielęgniarstwa? wyróżniono sześć następujących kategorii:

- stosunek do zadań zawodowych: troskliwe świadczenie opieki choremu człowiekowi oraz gotowość niesienia pomocy i wsparcia każdemu człowiekowi (56,3% badanych);
- cechy osobowości wpływające na jakość i sposób wykonywania zadań zawodowych i odpowiednie relacje z pacjentem: życzliwość, odpowiedzialność, moralność, empatia, wrażliwość, opiekuńczość, cierpliwość, wyrozumiałość, uczynność (49,4% badanych);

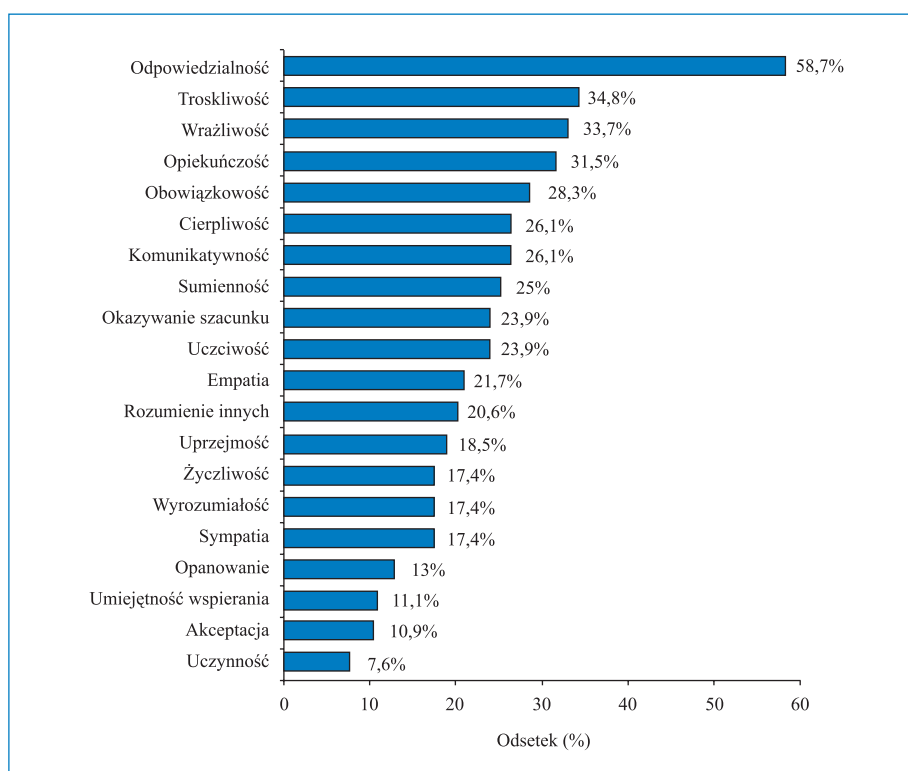
— cechy osobowości wpływające na właściwe relacje z zespołem terapeutycznym i innymi pracownikami: kultura osobista, pracowitość, uczciwość, sumienność, inteligencja, opanowanie, dokładność i systematyczność (22,1% badanych);

— dobre przygotowanie do realizacji zadań zawodowych: kompetencje związane z wiedzą i umiejętnościami (19,5% respondentów);

— uciążliwości związane z warunkami pracy, czyli stres, ryzyko zakażenia, wysiłek fizyczny i praca zmianowa (18,4% respondentów);

— inne postrzeganie pracy pielęgniarstwa: praca nieszanowana, niedoceniana, niewdzięczna, monotonna, nisko płatna i podległa lekarzowi (12,6% badanych).

Ważnym elementem przeprowadzonych badań było poznanie opinii respondentów o dokonanych przez nich wyborze studiów pielęgniarstwa. Opinią na ten temat podzieliło się 82,6% badanej grupy.

Rycina 1. Posiadane cechy osobowości pożądane w pracy zawodowej pielęgniarki — samoocena badanych studentów
Figure 1. Personal traits desired in the nurse profession — self esteem of the respondents

Tabela 4. Postrzeżenie negatywnych aspektów pracy pielęgniarki a motywacje wyboru studiów pielęgniarskich
Table 4. Perception of negative aspects of a nurse’s work vs. motivation to choose nursing as a profession

Skala mierzająca:	Współczynniki korelacji R Spearmana, gamma Kruskala i tau-Kendalla								
	R	t(N-2)	p	Gamma	Z	P	Tau	Z	p
a) negatywną opinię o zawodzie pielęgniarki									
a) negatywna opinia o zawodzie pielęgniarki	-0,284	-2,775	0,007	-0,233	-2,934	0,003	-0,210	-2,934	0,003
b) egocentryczne									
a) negatywna opinia o zawodzie pielęgniarki	-0,134	-1,266	0,209	-0,119	-1,413	0,158	-0,101	-1,413	0,158
b) endocentryczne									
a) negatywna opinia o zawodzie pielęgniarki	-0,150	-1,427	0,157	-0,109	-1,404	0,160	-0,101	-1,404	0,160
b) egocentryczne									

Ponad połowa (57,6%) respondentów wyraziła swoje zadowolenie i radość, a niektórzy czuli się wręcz szczęśliwi z faktu przyjęcia na studia pielęgniarskie. Wśród tych osób prawie połowa badanych (47,2%) podkreśla, że satysfakcja z dostania się na studia była spowodowana tym, że dostali się właśnie na pielę-

gniarstwo, kierunek, na którym chcieli studiować. Niektórzy podkreślali również renomę uczelni, na której mieli rozpocząć studia. Oto niektóre z wypowiedzi: „Bardzo zależało mi na dostaniu się na te studia, szczególnie na tą renomowaną uczelnię, dlatego wiadomości o dostaniu się na pielęgniarstwo towarzyszyła

ogromna radość, szczęście”, „Ucieszyłam się, ponieważ UJ cieszy się dobrą opinią, a o studiach pielęgniarskich myślałam poważnie już od dawna”, „Byłam zadowolona z tego faktu, ponieważ podjęta przeze mnie decyzja o wyborze kierunku była dogłębnie przemyślana. Jest to zawód, który chcę wykonywać w swoim życiu”. Wśród tej grupy niewielkiemu, ale znaczącemu odsetkowi badanych (17,0%), zadowoleniu i radości z wyboru zawodu towarzyszyła obawa o trafność dokonanego wyboru studiów i sprostania wymogom edukacyjnym.

Wśród przyjętych na studia pielęgniarskie znalazły się także osoby, które ubiegały się o przyjęcie na inny kierunek studiów, na który się nie dostały (10,9%). Osobom tym często towarzyszyło umiarkowane zadowolenie z przyjęcia na studia pielęgniarskie. Oto przykładowe wypowiedzi: „Nie byłam przekonana do podjęcia tych studiów, ale doszłam do wniosku, że może warto spróbować i zobaczyć czy te studia są dla mnie odpowiednie”, „Pomyślałam, że być może jest to odpowiedni zawód dla mnie, choć nie planowałam studiować tego kierunku”.

Dyskusja

Człowiek, który wybiera dany zawód może być zainteresowany różnymi jego aspektami: etykietą zawodu, uprawnieniami i przywilejami, ale także wymaganiami roli zawodowej [4]. Dobrze wykonywanie zadań wynikających z wymagań roli zawodowej stymuluje motywacja prospołeczna. Jednocześnie zrozumiałe jest, że działalność człowieka musi być warunkowana również motywacją osobistą, gdyż jest to warunkiem jego rozwoju i egzystencji [4, 9]. Przy dominacji motywacji prospołecznej istotną rolę odgrywa dążenie do prawidłowej realizacji zadań wynikających z roli zawodowej, natomiast przy motywacji egocentrycznej ważne jest osiągnięcie osobistego sukcesu oraz uzyskanie związanych z tym korzyści [9].

Nastawienie prospołeczne rozumiane jest jako zachowanie wyrażające się gotowością do działań mających na względzie cele pozaosobiste [7, 11]. Zachowania prospołeczne należy rozpatrywać w aspekcie ich znaczenia dla osób, którym zachowania te mają służyć [11]. Zawód pielęgniarki jest zawodem, w którym zasadniczą motywacją powinna być chęć niesienia pomocy i troska o innych ludzi. Postawa taka, rozumiana jako rodzaj warunku umożliwiającego właściwe wykonywanie tego zawodu, nie wyklucza wcale troski o byt własny i swoich bliskich oraz dążenia do własnego rozwoju [6, 14]. Wysoki standard profesjonalnej praktyki pielęgniarskiej wymaga jednak takiego przygotowania do pielęgnowania, aby w centrum uwagi i zainteresowań pielęgniarki znajdował się człowiek, któremu pomaga [2]. Dlatego profesjonalizm w wykonywaniu zleconych procedur leczniczo-pielęgnacyjnych, a także szczególnie profil

psychologiczny uwzględniający postawę etyczną i umiejętność podporządkowania potrzeb osobistych interesom innych stanowią niezmiennie elementy oczekiwań wobec pielęgniarek [15].

Przeprowadzone badania wskazują, że badani, wybierając zawód pielęgniarki, kierowali się zarówno motywami prospołecznymi, jak i egocentrycznymi, przy czym uzyskane wyniki świadczą o wyraźnej przewadze motywów prospołecznych. Biorąc pod uwagę wymagania stawiane przyszłym pielęgniarkom, można uznać taką motywację za właściwą, którą należy pogłębiać w trakcie studiów. Trzeba jednak pamiętać, że do oceny tej motywacji zastosowano ankietę, narzędzie w którym trudno wyeliminować całkowicie tendencję ludzi do przedstawiania się w lepszym świetle. Wprawdzie w zastosowanym kwestionariuszu ankiety starano się tak formułować pytania, aby w możliwie dużym stopniu wyeliminować czynnik aprobaty społecznej i uzyskać możliwie szczerze odpowiedzi, to w niektórych przypadkach odpowiedzi respondentów mogą nie odzwierciedlać w pełni ich rzeczywistych motywów.

Uzyskane rezultaty badań dotyczące motywów wyboru zawodu pielęgniarki można odnieść do wyników badań innych autorów, również przeprowadzonych wśród studentów I roku pielęgniarstwa [16–20]. W świetle wyników przytoczonych badań, decyzja wyboru zawodu miała charakter polimotywyjny. Najczęstszymi motywami wyboru zawodu pielęgniarki była praca dająca możliwość niesienia pomocy innym, powołanie, predyspozycje do zawodu, czyli motyw prospołeczne. Częstym motywem wyboru pielęgniarstwa było także przeświadczenie, że jest to interesująca praca z ludźmi i dająca pewność zatrudnienia. O wyborze pielęgniarstwa decydował jednak także przypadek, zarobki, możliwość podjęcia pracy poza granicami kraju lub niedostanie się na inne studia. Także w piśmiennictwie zagranicznym altruizm był najczęściej wskazywanym motywem wyboru pielęgniarstwa, a dopiero na dalszych pozycjach wymieniane są: samorealizacja, wcześniejsze osobiste doświadczenia opieki, stabilność zatrudnienia, łatwość znalezienia pracy, szeroko rozumiany zakres możliwych obszarów pracy w zawodzie [12, 21, 22].

Duże znaczenie dla charakteru prospołecznej motywacji wyboru zawodu pielęgniarki badanych studentów, miało ich wcześniejsze nastawienie prospołeczne. Nie porównano uzyskanych wyników z wynikami innych badań, ponieważ nie natrafiono na badania wpływu postawy prospołecznej na wybór zawodu pielęgniarki. Jednak na podstawie danych z literatury, które altruizm uznają za jeden z podstawowych celów wychowania [8, 11], można sądzić, że był to wybór podyktowany stałymi cechami badanych o charakterze prospołecznym, istotnymi w zawodzie pielęgniarki.

Istnieje społeczny konsensus dotyczący wzorca określającego jaka powinna być pielęgniarka. Pacjenci w zakresie opieki pielęgniarskiej oczekują przede wszystkim sprostania wymaganiom moralnym nakładanym na ten zawód oraz odpowiednich cech osobowości i zachowań moralnych pielęgniarki, których nie da się zastąpić sprawnością zawodową. Pielęgniarkę musi cechować: szacunek dla innych, opiekuńczość, życzliwość, okazywanie współczucia i serdeczności, odpowiedzialność, sumienność i wiele innych, które pełnią ważną funkcję w jej relacjach z podopiecznym [5, 13, 23].

Udzielając odpowiedzi na pytanie dotyczące postrzegania zawodu pielęgniarki, prawie połowa badanych (49,4%) podkreśliła znaczenie cech osobowości pielęgniarki, wartościowych w wykonywaniu czynności zawodowych. Natomiast jako najczęściej występujące u siebie cechy osobowości pożądane w pracy zawodowej pielęgniarki, badani studenci wskazali: odpowiedzialność (58,7%), troskliwość, opiekuńczość i wrażliwość (ponad 30%). Wskazywane cechy należy uznać za zdecydowanie pożądane w omawianym zawodzie i należy żywić przekonanie, że cechy te będą rozwijane podczas kolejnych etapów kształcenia. Odpowiedzialność towarzyszy postawom moralnie pożądanym, w tym także altruizmowi [24]. Z kolei życzliwość i opiekuńczość pełnią ważną funkcję w relacjach pielęgniarki z podopiecznymi [2, 5, 13].

Badania przeprowadzone przez Grabską i Stefańską [25] wskazują, że 74% badanych pacjentów oczekuje od pielęgniarki troskliwej opieki, a także wsparcia podczas pobytu w szpitalu (61%), natomiast 58% spodziewa się sprawnego wykonywania zabiegów. Najważniejszymi cechami dobrej pielęgniarki w opinii badanych pacjentów są staranność i dokładność w wykonywaniu zabiegów (59%), a także serdeczność i uprzejmość (52,9%) oraz cierpliwość i wyrozumiałość (43%).

Na wybór pielęgniarstwa jako zawodu mają także wpływ wyobrażenia o tym zawodzie [12, 26]. Często można spotkać się z opinią, że pielęgniarki nie są doceniane, a ich praca kojarzy się z wykonywaniem rutynowych i nieskomplikowanych czynności [5, 27]. Badania przeprowadzone wśród młodzieży licealnej i szkół ponadgimnazjalnych wskazują, że zainteresowanie zawodem pielęgniarki jest małe, ponieważ młodzież postrzega zawód pielęgniarki jako zawód pomocniczy, zależny od lekarza [28], charakteryzujący się niekorzystną specyfiką i co bardzo istotne — niską płacą [29].

Inne badania [12, 26, 30] wskazują, że zawód pielęgniarki częściej wybierają osoby mające pozytywny stosunek do pielęgniarstwa i pozytywnie postrzegają jego zawodowy prestiż. Badani studenci wykazujący

wyższy poziom motywacji egocentrycznej wyboru kierunku studiów, widzą mniej negatywnych aspektów tego zawodu.

Przeprowadzone badania miały charakter pilotażowy i będą kontynuowane w latach następnych. Pozwoli to nie tylko zidentyfikować motywy wyboru zawodu pielęgniarki, lecz co więcej, pozwoli obserwować ich zmiany podczas kolejnych lat nauki zawodu. Należy oczekiwać, że zmiany te będą miały korzystny charakter, ale sprawdzenie tych oczekiwań wymaga obiektywnej i empirycznej weryfikacji.

Wnioski

1. Motywacja wyboru zawodu pielęgniarki u badanych studentów miała najczęściej charakter motywacji prospołecznej, przeważającej nad motywacją egocentryczną.
2. Wyższy poziom motywacji prospołecznej wyboru zawodu pielęgniarki wykazują studenci, którzy przejawiają prospołeczną orientację w wyborach między dobrem własnym a dobrem innych ludzi.
3. Osoby, które w wyborze studiów pielęgniarskich kierują się motywacją typowo prospołeczną na ogół korzystnie oceniają wizerunek zawodowy pielęgniarki.
4. Ważnym zadaniem uczelni jest monitorowanie kierunku i charakteru zmian motywacji zawodowej, jakie mogą zachodzić podczas studiów pielęgniarskich u studentów tego kierunku.

Piśmiennictwo

1. Bajcar B., Borkowska A., Czerw A., Gąsiorowska A. Satisfakcja z pracy w zawodach z misją społeczną. Psychologiczne uwarunkowania. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2011.
2. Poznańska S. Pielęgniarstwo i jego istota. W: Ślusarska B., Zarzycka D., Zahradniczek K. (red.). Podstawy pielęgniarstwa. Podręcznik dla studentów i absolwentów kierunku pielęgniarstwo i położnictwo tom I. Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004: 21–35.
3. Franus E., Graczyk W., Świdzińska B. Psychologia poradnictwa zawodowego. Uniwersytet Jagielloński — Instytut Psychologii, Kraków 1982.
4. Reykowski J. Z zagadnień psychologii motywacji. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1977.
5. Konstańczak S. Etyka pielęgniarska. Difin, Warszawa 2010.
6. Czerw A., Borkowska A. Praca zawodowa jako obszar realizowania misji społecznej. Psychologia społeczna 2010; 5 4 (15): 303–315.
7. Reykowski J. Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.
8. Reykowski J., Kochańska G. Szkice z teorii osobowości. Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1980.
9. Skorny Z. Mechanizmy regulacyjne ludzkiego działania. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
10. Szuster A. W poszukiwaniu źródeł i uwarunkowań ludzkiego altruizmu. Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN, Warszawa 2005.

11. Łobocki M. *Altruizm a wychowanie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1998.
12. Mimura C., Griffiths P., Norman I. What motivates people to enter professional nursing? *Int. J. Nurs. Stud.* 2009; 46 (5): 603–605.
13. Wrońska I., Mariański J. *Wartości życiowe młodzieży (na przykładzie szkół pielęgniarstwa)*. Akademia Medyczna i Neurocentrum, Lublin 1999.
14. Tałaj A., Kupcewicz E., Fischer B. Troska czy miłość miłosierna — etyczne podstawy pracy pielęgniarki. *Piel. Zdr. Publ.* 2012; 2 (3): 227–231.
15. Rutkowska K. Kompetencje społeczne — bufor wypalenia zawodowego pielęgniarek. *Med. Og. Nauk Zdr.* 2012; 18 (4): 319–323.
16. Tęcza B. Motywacja wyboru zawodu pielęgniarki w aspekcie powołania i altruizmu. *Pielęg. Pol.* 2003; 2 (16): 170–174.
17. Leoniuk K., Lemska M., Nowakowska H. Wyobrażenia studentów pielęgniarstwa na temat zawodu i pracy w systemie opieki zdrowotnej. *Ann. UMCS Sect. D* 2005; 60 (supl. 16): 256–259.
18. Mroczek B., Karakiewicz B. Aspirations and motives to study and work as a nurse or medical rescuer demonstrated by first-year students at the Faculty of Health Sciences of the Pomeranian Medical University in Szczecin. *Fam. Med. Prim. Care Rev.* 2006; 8 (2): 290–294.
19. Grabowska H., Grabowski W., Gaworska-Krzemińska A., Krajewska M., Grzegorzczak M. Motywy wyboru zawodu pielęgniarki w opinii studentów I roku studiów stacjonarnych kierunku pielęgniarstwo. *Probl. Pielęg.* 2006; 1–2: 111–114.
20. Kądalska E., Fronczyk K. Motywy wyboru studiów licencjackich kierunku pielęgniarstwo w Polsce. *Pielęg.* XXI w. 2006; 1/2 (14/15): 111–114.
21. Jirwe M., Rudman A. Why choose a career in nursing? *J. Adv. Nurs.* 2012; 68 (7): 1615–1623.
22. McLaughlin K., Moutray M., Moore C. Career motivation in nursing students and the perceived influence of significant others. *J. Adv. Nurs.* 2010; 66 (2): 404–412.
23. Kozimala M., Iwanicka A., Putowski L. Rola empatii w komunikacji interpersonalnej pacjent–pielęgniarka, pacjent–lekarz. *Ann. Acad. Med. Siles.* 2008; 62 (2): 131–134.
24. Łobocki M. *Wychowanie*. W: Ciechaniewicz W. (red.). *Pedagogika. Podręcznik dla Szkół Medycznych*. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2000: 15–56.
25. Grabska K., Stefańska W. Sylwetka zawodowa pielęgniarki w opinii pacjentów. *Probl. Pielęg.* 2009; 17 (1): 8–12.
26. Price S.L. Becoming a nurse: a meta-study of early professional socialization and career choice in nursing. *J. Adv. Nurs.* 2009; 65 (1): 11–19.
27. Włodarczyk D., Tobolska B. Wizerunek zawodowy pielęgniarki z perspektywy lekarzy, pacjentów i pielęgniarek. *Med. Pr.* 2011; 62 (3): 296–279.
28. Franek G., Kulik K., Ferdyn M. Zainteresowanie zawodem pielęgniarki wśród młodzieży szkół licealnych. *Probl. Pielęg.* 2012; 20 (4): 423–430.
29. Mędrzycka-Dąbrowska W., Bąkowska G., Kwiecień-Jaguś G., Gaworska-Krzemińska A. Postrzeganie zawodu pielęgniarki przez młodzież szkół ponadgimnazjalnych jako wybór przyszłego zawodu – doniesienia wstępne. *Probl. Pielęg.* 2012; 20 (2): 192–200.
30. Nelson G.R., Jones M.C. What predicts the selection of nursing as a career choice in 5th and 6th year school students? *Nurse Education Today* 2012; 32: 588–593.